

AUTOINSTRUIREA – BAZA PIRAMIDEI FORMĂRII PROFESIONALE CONTINUE

Vera OSOIANU

Abstract

This article is about the importance of continuous learning at work place and of the auto learning in order to update the knowledges, skills and abilities in digital age. The author highlights the role of the information and communication technologies and especially of Web 2.0 applications, the opportunities offered for them in continuous learning of the librarians.

Keywords: continuous learning at work place, auto learning, application Web 2.0.

* * *

Panoul de administrare al blogului afișează zilnic termenii motorului de căutare cu ajutorul cărora utilizatorii ajung la Blogul de biblioteconomie și știința informării. O analiză sumară te face atent la faptul că foarte frecvent în listă apar termenii „formarea profesională continuă în RM”, „instruirea continuă a bibliotecarilor” și alte formulări la același subiect. Este clar că tema-i de mare actualitate și importanță pentru profesioniștii domeniului. În această ordine de idei, ne-am gândit la o nouă pagină de blog – Formarea profesională continuă. Însă, analizând paginile deja existente, e lesne de înțeles că blogul, în totalitatea lui, prezintă un instrument de susținere a formării profesionale continue. Orice informație, articol, traducere, comentariu constituie un pas spre informarea și cunoașterea profesională și un imbold spre învățarea permanentă. Blogul este o oportunitate reală de îmbogățire reciprocă, de contribuție, prin exploatarea inteligenței colective, la crearea unui produs colectiv. Și, mai presus de toate, este un instrument deosebit de important pentru autoinstruirea profesională, considerată de specialiști, mai ales, date fiind particularitățile erei digitale, ca forma de bază de formare profesională continuă.

De mai multă vreme punem mari speranțe în viitorul sistem instituționalizat de formare profesională continuă a bibliotecarilor, structură, fără îndoială, absolut necesară. Aceasta ar putea să se întâmple chiar foarte repede și ca imbold va servi informatizarea bibliotecilor care ar putea să se întâmple mult mai repede decât unii bibliotecari își pot permite să viseze. Dar să ne întrebăm ce parte din problemele care nu mai au sfârșit va putea rezolva această structură? Este clar că în viitor va trebui să mizăm mai mult pe autoinstruire, iar cursurile, conferințele, simpoziioanele, seminarele etc. să fie doar un prim pas spre aceasta. Altfel, pentru a fi în pas cu mișcarea de idei în domeniu, pentru a face față instrumentelor și tehnologiilor de informare și comunicare noi, care nu vor conțeni să apară și să se modernizeze, va trebui să alergăm de la un curs la altul, pentru care nu vom avea nici timp, nici finanțe. Mă întreb ce cursuri au frecventat bibliotecarii, care au ieșit în față pe valul implementării instrumentelor Web 2.0 în activitatea bibliotecilor pe care le slujesc? Niciunul! Pentru că, încă, n-au fost organizate. Au învățat singuri.

Biblioteca modernă este foarte dinamică. Fluxul informațional se schimbă atât de rapid încât până și cel mai harnic și bine intenționat bibliotecar reușește cu greu să facă față situației și să fie la curent cu tot ce apare nou în domeniu și respectiv cu noutățile care ar putea fi de folos utilizatorilor din aria de servire. Tehnologiile de informare și comunicare, care acaparează tot mai mult spațiu în biblioteci, în instituții adiacente și pretutindeni în comunități, solicită implicarea în forță a bibliotecarului. În condițiile în care sistemul instituționalizat de formare profesională continuă a bibliotecarilor este încă în proces de creare, autoinstruirea și instruirea la locul de muncă trebuie să fie un proces permanent.

Odată cu modernizarea tehnologiilor de informare și comunicare, cu extinderea aplicațiilor Web 2.0 s-au înmulțit și oportunitățile de formare profesională continuă. Informația și cunoștințele profesionale nu mai sunt disponibile numai pentru bibliotecarii din centru, care au mai multe posibilități de a participa la diverse forme de instruire: conferințe, simpoziioane, seminare, întruniri, ateliere profesionale și altele – toate deosebit de importante pentru formarea profesională continuă. Circulația informației de specialitate și a cunoștințelor este mult mai rapidă și intensă decât era anterior. Bibliotecarii, indiferent de dimensiune geografică, nu se mai pot considera izolați. Cele 47 de pagini web ale bibliotecilor mari din rețeaua bibliotecilor publice, raportate la sfârșitul anului 2010, deopotrivă cu blogurile BNRM, BNC „Ion Creangă”, BM „B.P. Hasdeu”, cu publicațiile de specialitate în format tradițional, majoritatea cărora sunt plasate și on-line pe paginile web ale bibliotecilor editoare, documentele plasate pe diverse site-uri și rețele de socializare, în special pe Slideshare, Facebook, Flickr, YouTube etc., fac informația de specialitate mult mai disponibilă pentru orice persoană care are în față un computer conectat la internet, iar prin acestea și pentru ceilalți bibliotecari. Pe parcursul ultimului an, practic, toate prezentările PowerPoint demonstrate la cele mai importante întruniri profesionale au fost plasate pe <http://www.slideshare.net/cdbclub>, de unde pot fi descărcate de orice doritor.

Prin aceste instrumente noi, instituțiile responsabile de formarea profesională continuă pot acoperi un spectru mult mai larg de teme și probleme și mult mai multe persoane, ca beneficiari.

Cursurile de formare profesională continuă instituționalizate, desigur, au avantajele lor, însă, dată fiind penuria financiară din biblioteci, acestea încă multă vreme nu vor putea fi disponibile cercurilor largi de bibliotecari. Mai plusăm aici și faptul că dictate de modernizarea spectaculoasă a tehnologiilor de informare și comunicare, informația și cunoștințele profesionale se învechesc foarte repede și, respectiv, actualizarea lor ar trebui să fie o preocupare permanentă, nu o dată la trei-cinci ani, cum se practica anterior.

Simplificată, formarea profesională continuă ar avea trei componente de bază: componenta națională, teritorială și locală. Bibliotecile naționale, prin tradiție, lucrează mai strâns cu bibliotecile publice raionale, municipale, orășenești, iar acestea, la rândul lor, diseminează informațiile și cunoștințele în rândul bibliotecarilor din bibliotecile comunale / satești sau respectiv, filialelor din structura bibliotecilor municipale și orășenești. Toate cunoștințele și informațiile pe care reprezentanții bibliotecilor municipale, raionale, orășenești le acumulează la întrunirile profesionale de nivel național trebuie transferate spre bibliotecarii din rețele la seminarele din teritoriu, care pot fi organizate pentru toți bibliotecarii, indiferent de specializare sau pe categorii anume de bibliotecari. Pentru pregătirea seminarelor cu participarea bibliotecarilor din bibliotecile publice comunale / satești, responsabilii din bibliotecile raionale pot utiliza, în rând cu informațiile și cunoștințele acumulate la diverse reuniuni profesionale, și informațiile din literatura și periodicele în format tradițional, informațiile plasate pe mediile noi, paginile web ale bibliotecilor, pe blogurile de specialitate, rețelele de socializare etc.

Este adevărat că, din totalul de 1380 de biblioteci publice din R. Moldova, doar 234 au în dotare computere și doar 149 sunt conectate la internet. Însă, în veriga de mijloc – bibliotecile raionale și municipale – aproape că nu mai sunt biblioteci care să nu fie conectate la internet și ele trebuie să fie o „curea de transmisie”, care să ducă informațiile și cunoștințele spre bibliotecile publice comunale / satești. La acest nivel de responsabilitate, bibliotecarii, care au în sarcină formarea profesională continuă a bibliotecarilor din teritoriu dețin instrumentele necesare de informare. Rămâne să evalueze informația, să o filtreze, să selecteze informația de interes pentru bibliotecarii de la următoarea verigă – bibliotecile comunale / satești.

Chiar și după crearea unui centru / a unor cursuri de formare profesională continuă puțini vor fi cei care vor putea beneficia de această oportunitate. Multe țări rezolvă această problemă prin crearea de cursuri on-line. Este o soluție rațională, bineînțeles, de vreme ce multe universități propun on-line înseși programele de formare inițială.

În postarea din 12 noiembrie 2010 Posibilități de instruire on-line <http://clubbib.wordpress.com/2010/11/12/posibilitati-de-instruire-online> făceam referire la webinarul Utilizarea software-urilor sociale: Facebook, Twitter și altele în marketingul de bibliotecă, organizat în două reprize, la 1 și la 8 decembrie 2010, de către ALA TechSource. Formatori: Robin Hastings și David Lee King. (Webinar este o prezentare, o lecție, un workshop sau un seminar transmis prin web. Trăsăturile principale ale webinarului sunt elementele interactive: abilitatea de a da, a primi și a discuta despre informație). Tot acolo informam și despre conferința on-line gratuită Servirea patronului (utilizatorului, clientului – n.a.) secolului 21, organizată de WebJunction (<http://www.webjunction.org>), care și-a axat lucrările pe necesitățile și abordările în continuă schimbare relative la servirea clienților în bibliotecile secolului 21. Webinarurile, conferințele on-line gratuite sunt deja accesibile și au trecut hotarele geografice. Chiar și partea financiară a fost rezolvată, multe cursuri fiind oferite gratuit, înregistrarea făcându-se după principiul „primul venit, primul servit”. Dar rămân în continuare problemele ce țin de limbă și, desigur, cele ce țin de compatibilitatea tehnologiilor.

Aplicațiile Web 2.0 au simplificat mult sarcinile care stau în fața bibliotecarilor. Deja de aproape un an BNRM, prin blogurile create și, în special, prin Blogul de biblioteconomie și știința informării, diseminează toate informațiile și cunoștințele considerate de importanță pentru comunitatea profesională. Numai pe Blogul de biblioteconomie și știința informării în aproape un an de la lansare au fost plasate 805 informații (situația la 25 octombrie 2011), care au fost comentate de 370 ori. Practic, toate informațiile, evenimentele, materialele de valoare în domeniu, de importanță națională și chiar internațională, au fost comunicate lumii bibliotecare. Această modalitate modernă de formare profesională continuă poate fi și eficientă, și eficace. Costurile pentru utilizatorul final – în cazul nostru bibliotecarii – sunt minime.

Până la decentralizare, seminarele raionale ale bibliotecarilor aveau loc cu o apreciabilă periodicitate, fixă de cele mai multe ori, lunar. După conținut, puteau fi tematice sau cu teme mixte. Această tradiție s-a mai păstrat și până acum în unele raioane. La Strășeni, de exemplu, anual sunt organizate nouă seminare raionale pentru bibliotecarii din bibliotecile publice și o conferință împreună cu bibliotecarii din învățământ. Excepție sunt două luni de vară, când lumea se află, de regulă, în concedii.

Însă, dacă anterior bibliotecarii trebuiau să aștepte o lună pentru a afla ce se întâmplă nou în domeniu, acum au posibilitate să se informeze 24 de ore / 7 zile pe săptămână. Nu toți, dar deja mulți, iar informația cunoaște multiple metode de circulație. Ideea constă în faptul că trebuie să acceptăm și să ne obișnuim cu modalitățile noi de formare profesională continuă. Posibilități există. Și chiar mai multe, decât pot fi asimilate. Trebuie să le cunoaștem, să le acceptăm și să le utilizăm cu cât mai multă eficiență. De la noi se cere doar puțin efort.

Cele mai multe activități de formare profesională continuă, în mare vogă în ultimul timp, se axează pe munca în echipă. Se pare că și aici este vorba de exploatarea inteligenței colective pentru crearea unui produs. Esența bibliotecii 2.0! Există atâtea posibilități de a folosi inteligența colectivă pentru îmbogățirea reciprocă, pentru a împărtăși comunității profesionale ideile de care ar putea beneficia bibliotecarii, biblioteca și utilizatorii.

Cursurile on-line, care deja în mai multe țări reprezintă baza formării profesionale continue, oferă și posibilitatea de a vedea răspunsurile la întrebările tuturor celor implicați. Până a pune la punct, și la noi, niște cursuri on-line, ar fi bine să folosim oportunitățile oferite de aplicațiile Web 2.0, disponibile acum, comentariile etc. pentru a propune idei, a exprima păreri, a disemina informații și cunoștințe.

O întrebare care se cere adresată este, cum folosesc bibliotecarii posibilitățile de formare profesională continuă disponibile la momentul actual. Despre utilizarea blogului de biblioteconomie și știința informării putem judeca după numărul de accesări – 54 995 la 25 octombrie 2011. Recent am postat o informație despre blogul BM „B.P. Hasdeu” Biblioteca 2.0 <http://clubbib.wordpress.com/2011/04/02/o-prima-incercare-de-instruire-on-line-pentru-bibliotecari>. Ar fi foarte interesant și util să cunoaștem cum sunt folosite aceste forme de formare profesională continuă, relativ noi pentru profesioniștii domeniului.

În proiectul Regulamentului cu privire la formarea profesională continuă a bibliotecarilor din bibliotecile publice din Republica Moldova, care urmează să fie aprobat, este stipulat faptul că: „Formarea profesională continuă se realizează prin următoarele forme:

- cursuri de instruire de scurtă și lungă durată;
- forme specifice sistemului de asigurare metodologică a activității bibliotecare: conferințe, seminare, ateliere, mese rotunde etc.;
- stagii, specializări;
- instruire la distanță (conferințe video, cursuri on-line etc.);
- tutelare, consiliere, rotație de posturi;
- autoinstruire la locul de muncă.”

În timpul când lucram împreună cu colegii mei la elaborarea proiectului de regulament, fără niciun gând ascuns, am pus pe ultima poziție autoinstruirea la locul de muncă. Acum, după ce a trecut ceva timp, aș face două rectificări. În primul rând, aș pune pe prim-plan „autoinstruirea”, iar după virgulă – „inclusiv, autoinstruirea la locul de muncă”. Sunt convinsă că foarte mulți colegi vor subscrie ideii, că autoinstruirea se face nu numai la locul de muncă. Personal folosesc în acest scop multe ore în afara celor de program și cunosc foarte mulți colegi care fac același lucru. Nu știu în ce măsură este corect și justificat să sacrifici în favoarea lecturilor profesionale alte tipuri de lecturi, cum ar fi lectura de cultură generală, lectura de plăcere (mă refer aici la timpul liber) etc., dar când nu ai suficient timp pentru ambele, alegi ce ți se pare mai potrivit la timpul potrivit. Desigur, nu trebuie să facem din aceasta o regulă.

În al doilea rând, aș scoate „autoinstruirea, inclusiv autoinstruirea la locul de muncă” din capul listei. Am convingerea că foarte mulți dintre profesioniștii domeniului, care se află în prim-planul profesiei și care cunosc cât de rapid se schimbă regulile în biblioteconomia și știința informării moderne, ar subscrie și acestei idei. Pe de altă parte, dacă ne imaginăm formarea profesională continuă în formă de piramidă, atunci autoinstruirea a fost plasată exact acolo unde îi este locul – la temelia formării profesionale continue.

Majoritatea bibliotecarilor tocmai pe această formă de formare profesională continuă pun (sau vor trebui să pună) un preț deosebit. Aplicațiile Web 2.0, la care ne-am referit, oferă posibilități excelente de formare profesională continuă și sunt la îndemâna oricui. Cine să ne învețe cum să le evaluăm pentru a le folosi? Putem să o facem noi înșine. Menirea noastră este să învățăm utilizatorii să facă aceste lucruri. Și atunci de ce să nu începem cu noi înșine?

Vreau să cred că, odată și dată, sistemul de formare profesională continuă instituționalizat (centru sau cursuri) va fi creat. Este doar o chestiune de timp. Însă, în condițiile în care informațiile și cunoștințele de importanță pentru profesie și, respectiv, pentru utilizatorii finali trebuie actualizate permanent, ce vom putea rezolva prin intermediul cursurilor? La câte cursuri vom putea participa? De câți bani va avea nevoie instituția pentru a acoperi cheltuielile necesare pentru participarea la activități de instruire? Care va fi capacitatea centrului? Câți bibliotecari vor putea fi instruiți anual? Suntem gata pentru instruirea pe tot parcursul vieții? Căci, aceasta va fi soarta bibliotecarului în anii care vin. Sunt

foarte multe întrebări care conduc spre un singur răspuns. Concluzia care se impune este că tot pe autoinstruire va trebui să mizăm. Deci, să nu pierdem timpul, așteptând până cineva va rezolva problemele. Să începem prin a le rezolva singuri pe cele la care putem face față, să folosim metodele de formare profesională continuă pe care le avem la dispoziție și, în special, să ne autoinstruim, utilizând oportunitățile oferite de aplicațiile Web 2.0, care ne pot ușura substanțial munca. Sunt și accesibile în măsura în care o mare parte dintre ele sunt oferite gratuit. Mă refer aici, în primul rând, la:

- platforma gratuită www.wordpress.com, pe care pot fi create blogurile, inclusiv cele profesionale, de mare importanță pentru diseminarea informațiilor și cunoștințelor actuale;
- site-ul (clasificat de unii experți și ca rețea de socializare) www.slideshare.net, pe care pot fi plasate prezentări PowerPoint, documente full-text, documente video;
- site-urile www.youtube.com și www.flickr.com, cu ajutorul cărora pot fi partajate documente video și, respectiv, fotografii;
- rețeaua de socializare Facebook www.facebook.com cu diverse posibilități de informare și comunicare;
- translatorul on-line http://www.google.ro/language_tools (este considerat de specialiști cel mai bun);
- dicționare explicative on-line, spre exemplu, <http://dexonline.ro>;
- enciclopedii on-line <http://ro.wikipedia.org>;
- softul gratuit pentru ajustarea paginilor Scan Tailor, care poate fi luat de pe: <http://scantailor.sourceforge.net>;
- aplicațiile Google docs: http://www.google.com/google-d-s/hpp/hpp_ro_ro.html, care oferă mai multe opțiuni, inclusiv colectarea și partajarea situațiilor statistice.

Atunci când vom învăța cum să le utilizăm, vom descoperi că nu este chiar atât de complicat și nu este deloc puțin. Putem învăța unul de la altul. Putem contribui. Ne putem implica. Putem dialoga. Putem discuta în contradictoriu. Putem învăța împreună cum să transformăm informația în cunoaștere. Putem face multe. Unicul lucru pe care nu ni-l putem permite este să pierdem timpul, care este ireversibil.

Fără implicarea managerilor la toate nivelurile de competență, autoinstruirea va fi prea anemică pentru a putea fi luată în considerare ca formă importantă de formare profesională continuă. Managerii bibliotecilor trebuie să contribuie și să susțină autoinstruirea profesională a personalului, să găsească posibilități de a-i informa despre tot ce este nou în biblioteconomie și știința informării și în domeniile adiacente de unde pot veni potențialii parteneri în diverse proiecte, să ofere timp pentru autoinstruire.

În documentul IFLA Dezvoltarea profesională continuă: principii și acumularea celei mai bune experiențe, elaborat de către Departamentul de dezvoltare profesională continuă și învățare la locul de muncă al IFLA este stipulat faptul că „aproximativ 10% din orele de muncă să fie asigurate atât pentru participarea la workshopuri / ateliere de lucru, conferințe, învățare la locul de muncă și alte activități educaționale, cât și pentru proiecte de învățare informală”.

Printre prioritățile de activitate ale BNRM pentru anul 2011 figurează „inaugurarea unui sistem instituționalizat (centru sau cursuri) de formare profesională continuă a bibliotecarilor din bibliotecile publice și din BNRM”. Problema este însă destul de complexă și include mai mulți factori, printre care și unii care nu depind numai de competențele BNRM.

În încercarea de a rezolva această problemă, BNRM a tatonat mai multe piste. O variantă posibilă ar însemna niște cursuri pe lângă Institutul de Științe ale Educației (ISE). O altă variantă de rezolvare ar fi prin intermediul Secției formarea continuă, deschisă în anul 2010 la Universitatea de Stat din Moldova. Pe lângă aceasta activează și Centrul de Formare Continuă (CFC), USM, care conlucrează cu facultățile universității, structurile responsabile de formarea continuă de la Ministerul Educației, alte instituții abilitate cu formarea continuă, unități educaționale, administrative, economice etc., unde își realizează activitatea specialiști pregătiți în cadrul programelor de formare inițială la USM.

Personal, aș merge pe varianta a doua care, deși este un pic mai costisitoare, câștigă prin conținut, organizare și în multe alte privințe. Vorba britanicilor: „Suntem prea săraci ca să ne permitem lucruri ieftine.”

Mă gândesc la sistemul de formare profesională continuă, despre care vorbim de mai multă vreme și care, până la urmă, când se vor mai așeza lucrurile, într-o formulă sau alta, va fi creat, și mă întreb, dacă nu vom ajunge să cunoaștem starea protagonistului din Sania lui Ion Druță care, după eforturi enorme, muncă și frământări, când și-a văzut sania mult visată aproape gata și-a dat seama că, de fapt, visase altceva. Este vorba de procesul continuu de creație. Se leagă cu procesul continuu de formare profesională?

*Vera OSOIANU,
director adjunct, BNRM*

